

פניני הפרשה

ויגש

עלון מס'

1067

שנה כ"ב התשפ"א

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נייד: 052-7654216
כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

לתקן בית תלמוד

כשיעקב מתכוונן לירד למצרים, הוא דואג לשלוח את יהודה לפניו "להורות לפניו גושנה". ופירש רש"י בשם מדרש אנדה: "להורות לפניו. לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה". ע"כ. אך יש להבין מדוע צריך היה יהודה ללכת במיוחד ולפתוח ישיבה בארץ גושן, וכי חסר מקומות בבית המלכות שבהם אפשר לשבת וללמוד ללא הפרעה, מדוע היה צריך להרחיק לארץ גושן, מקום הרחוק מן הישוב ומהמונה של עיר?

אלא, אמנם מקום היה כשפע בארמונו המורחב של פרעה, אך כדי ללמוד תורה בקדושה ובטהרה, יש להתרחק מהמונה של עיר, ולא ללמוד במקומות שיכולים להפר את ריכוז הלומדים, כמו בית המלוכה, ולכן איזה למושב לו בארץ גושן, הרחק משאון העיר וטומאת מצרים. יעקב הוא סמל לשלמות התורה, לכן היה צריך שתורתו תהיה בשלימות בלי הפרעות. ומבאר בספר "משכיל לדוד" שביותר היה נצרך הדבר, מאחר שירד למצרים שהיתה מקום הטומאה הגדול ביותר.

*

על חשיבות התקנת מקום תורה, מסופר על הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל שבאחד הסבבים של הלחימה בעזה כאשר העיר שדרות היתה מופגזת במילים, החליט לפתוח דוקא בשדרות ישיבה בשם 'היכל אליהו', כדי שלימוד התורה יגן על המקום. העסקנים הניאו אותו, בטענה שאף בחור לא יבוא ללמוד במצב כזה, ואיזה הורים ישלחו את בנם למקום סכנה.

אמר להם תמסרו בשמי "שמי שיבוא ללמוד, אני מבטיח לו שינשא עוד באותה שנה". ואכן, התקבצו כמה עשרות בחורים ולמדו בהתמדה גדולה, ומיד פסקו התקפות הטילים, ואצל כולם התקיימה ברכת הרב.

<p>דרכי הפרד"ס אופנים בפירוש התורה</p>	<p>עצה טובה</p>
<p>דרש הנחשב גם כפשט דוגמא לכך מביא מרן הגר"מ מאזוז שליט"א בספרו "מקור נאמן" ח"א (סי' תרפ"א) מרש"י בפרשת ויגש (בראשית מ"ד י"ח) על המלים "כי כמוך כפרעה": "חשוב אתה בעיני כמלך. ומדרשו: סופך ללקות עליו בצרעת כמו שלקה פרעה. דבר אחר: מה (כמו) פרעה, גוזר ואינו מקיים, מבטיח ואינו עושה, אף אתה כן". למרות שרש"י מגדיר את שני הפירושים האחרונים בתור "מדרש", בכל זאת, אינם יוצאים לגמרי מדרך הפשט. יתכן, שיהודה באומרו "כי כמוך כפרעה", דיבר ליוסף בשפת מדינאים המשתמעת לשתי פנים, שאפשר לפרשן כדברי כבוד והערצה, או כדברי איום או עלבון חריף, כאילו שאמר ליוסף: יכול אתה לפרש את דברי כרצונך, ואילו אני מתכוון לכל.</p>	<p>ככל שמכירים יותר דרכים ואופנים בפירוש התורה (ראה במדור השכן), כך מתגלים יותר חידושים, והרבה חידושים לא יתגלו בלי ידיעה שקיימת דרך כזו לחדש. לדוגמא, אם לא מכירים את דרך א"ת-ב"ש, לעולם לא יגיעו לפרש בדרך זו.</p>

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סעדון זצ"ל

"המלאך הוא מוכרח בקדושתו, ואין לו שום בחירה לשנות, כי אם ישנה, מיד הוא נאבד, והוא דומה למכונה שמכניס בה האדם איזה חומר לעשות כלים וכיוצא, שלא תוכל שלא לעשות, כי אין לה שום בחירה להחליט לעשות או לא לעשות רק אם יארע לה איזה קלקול, ואין לה לעכב שלא לעשות מלאכתה או לומר לבעליה איני עושה, שאין בידה כח הבחירה. לא כן האדם המובחר שבנבראים, נתן הש"ת בידו הבחירה לעשות כרצונו, והכל לטובתו שבזה יהיה לו זכות לשכר טוב הרוחני לעולם שכולו טוב".

(מגיד חדשות" ח"ט עמ' קכ"ג)

ואתה צויתתה זאת עשו וגו' – צויתתה כתוב בה"א. ונראה לומר בס"ד הטעם לזה, שיוסף ידע מגזירת כי גר יהיה זרעך וגו' וידע שירידת בני ישראל למצרים היא על מנת לקיים את הגזירה, ולכן רמו לאחיו שזו גזירת אל עליון שירדו למצרים, ואין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה' (והאות ה"א רומזת לשכינה כנודע). (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

משובצים זהב במלואתם

מלים הרגילות להיכתב מלא ונכתבו חסר, רגיל מרן לפרש שבא הדבר לרמוז על חסרון מסוים, ובפרט כאשר באותה פרשה אותה מלה כתובה מלא. רמז קולע כזה מוצא מרן בפרשת חיי שרה. רבקה אומרת לאליעזר: "גַם לְגַמְלִיךָ אֶשְׁאֵב עַד אִם פְּלוֹ לְשָׁתָהּ (חסר וי"ו), ואילו בהמשך נאמר "וַיְהִי פְּאֶשֶׁר פְּלוֹ הַגְּמָלִים לְשָׁתוֹת" (מלא וי"ו). רמז למה שאמרו "צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה", שאמרה לתת להם מעט מים לשתות די ספוקן בלבד ולמעשה פלו הגמלים לשתות לרויה.

המעניין ביותר הם המקרים שמרן שליט"א מבאר בשיטתיות מלה מסוימת במקביל לכל המקומות שהיא מוזכרת בתורה.

הדוגמא המתגרת ביותר היא המלה "תולדות" שנכתבה בארבעה אופנים שונים בתורה: מלא דמלא ("תולדות"), חסר דחסר ("תלדת"), חסר ו' אחרונה ("תולדת"), וחסר ו' ראשונה ("תלדות"). בבית נאמן (בראשית ב, ד) מפרש מרן בצורה נפלאה את כל המקומות: המקום היחיד בתורה שבאה תיבת "תולדות" מלא דמלא בשני ווי"ן, זה בפסוק "אלה תולדות השמים והארץ" (בראשית ב, ד), לרמוז על שלמות הבריאה, כמו שכתוב "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" הם ותולדותיהם, שעד היום מוצאים חוקרי הטבע סודות וגנוזים בתעלומות הבריאה דברים נפלאים מאד. בנח ובני נח (בראשית ו' ט') בשם ותרח (יא, י) וכן ביצחק (כה, יט), נאמר "תולדת" חסר ו' אחרונה, כי ראו עולם טוב ושוב נהפך רח"ל. וכן שם אחר המבול נתקצרו השנים, והוא עצמו חסר יותר משליש משנות אביו. ותרח לא זכה לעלות לא"י עם בנו ומת בחרן. וביצחק סופו היה קשה, שכהו עיניו מראות (כז, א). ושל ישמעאל (כה, יב) חסר דחסר, וכמ"ש רש"י על פסוק (בראשית יז, כ) "שנים עשר נשיאם יוליד" - כעננים יכלו, כי היה פרא אדם וסופו לאבדון שאין יוצאים ממנו גרים, ועליו נאמר להשמדה ולהובדא עד סופא (דניאל ז, כו) לפי הראב"ע שם. אבל של עשו ויעקב "תולדות" מלא ו' בתראה, כי סופם טוב, שעשו נקבר ראשו במערת המכפלה וממנו יוצאים גרים, וכן יעקב אבינו ע"ה בסוף ימיו חי באושר כמו שכתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים" (מז, כח), ועיין בזה"ק שם, ואחריתו תשגה מאד. ויעקב אבינו לא מת.

על פי רוב המלים בתנ"ך נכתבות בכתיב חסר (בלי תוספת יו"ד או וי"ו הבאות כתחליף לסימני הניקוד), ויש מלים חריגות שנכתבות מלא. אך יש מלים שרגילות להיכתב חסר ולפעמים נכתבות מלא, וכן להיפך. באור תורה (תמוז תשס"ט) שולל מרן שליט"א את הגישה האומרת שהחריגות הללו הן ענין מקרי בלבד, אלא "כל חסרות ויתרות בתורה יש בהם טעם למבין... ומי שרגיל להתבונן בזה יראה נפלאות". ומביא לכך שלש הוכחות: א. מכך שבעלי המסרה טרחו רבות לתת סימן בתוך סימן כמה חסרים וכמה מלאים. ב. ממנהג הספרדים להוציא ס"ת על חסרות ויתרות כידוע, להורות כבודה של תורה. ג. מכך שלפעמים באותה פרשה מופיעה מלה מסוימת פעם מלא פעם חסר כדלהלן.

כשמלה נכתבת מלא או חסר בשונה משאר המקומות שהיא מוזכרת במקרא, יש מקום לחפש את הרמז הטמון בכך. ואמנם בבית נאמן בראשית (קונטרס הערות על הקדמת האבן עזרא, הדרך החמישית) כתב שלהקביל חסרות ויתרות בתורה מול נביאים וכתובים אין זה מוכרח, "שככל שהדורות מתאחרים כותבים בכתיב מלא... ובמשלי בפרקים אחרונים יש הרבה מלים בכתב מלא" (ועיין עוד להלן). ובזה יישב דברי האבן עזרא שם.

בדורנו כמעט ולא מצוי מי שידרוש בחסרות ויתרות, עד שקם "בית נאמן" בישראל, בו יש עשרות הסברים נפלאים בפרד"ס התורה לפרש חסר ויתר. במסגרת זו נעמוד בקצרה על דוגמאות מייצגות שיכולות ללמד על הכלל (לעת עתה נביא דוגמאות רק ממה שלפנינו בבית נאמן בראשית ומאור תורה):

הדרש הרווח בחז"ל למלא וחסר חריגים, הוא שינוי הניקוד של המלה בהתאם לכתיב החסר / המלא, וכך מתקבלת משמעות אחרת (עיין קידושין ע"א ע"א ורש"י בראשית א, יד). נביא לכך דוגמא מ"בית נאמן": בפסוק "יששכר חָמַר גֵּרִם" (בראשית מט, יד), המלה "חמור" כתובה בכתיב חסר - "חמר", לרמוז למה שאמרו ז"ל עונתן של תלמידי חכמים משבת לשבת, כדין החמרים (כדאיתא בכתובות ס"א ע"ב), ולכן בא "חמר" חסר ו' קרי ביה "יששכר חמר".

זיספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

תשלח מהר ותושיעם

שירתכם תחבטל, גם כל תפלותיכם יתבטלו, ראו, הוזהרתם!"

כיון שתקיף היה האיש ונחרץ, ובכוחו לבצע את זממו, נפלה על הציבור אימתו. נמנו וגמרו לערוך אסיפה ביום ששי כדי לדון בנושא. עת האסיפה הגיעה, וחילוקי דעות התגלעו. מקצתם סברו כי עדיף להפסיק את הבקשות ולא לעורר חמת המציק, ומקצתם התעקשו כי יש להמשיך לקיים את הבקשות, ולא עוד אלא להגבירם ביתר שאת, "השירה לנחת רוח לפני בורא עולם, ואין להפסיקה!" ובאשר לשר הקוצף, כשם שעברנו את המן נעבור גם אותו...

כיון שלא באו לכלל הכרעה, הביאו את הדבר הקשה אל מורם ורבם חכם **מרדכי לבטון** זצ"ל, וביקשו שיכריע ביניהם, וכאשר יאמר כן יהיה.

האזין החכם בקשב לדברי הצדדים, ושום אות בהלה לא נראה על פניו. תשובתו היתה חד משמעית: "עלינו להמשיך את הבקשות על הסדר, ולא עוד אלא שיש להכפיל את מספר המשתתפים". למראה החשש שניבט מבין ריסי עיניהם, קם החכם ממקומו והבטיח "אל תיראו! עד שיגיע זמן המשפט, לא יהיה עוד בן הבליעל הזה בארץ החיים".

ואכן, כדברי הרב כן היה. שירת הבקשות המשיכה והתעצמה ביתר עז עם קהל רב יותר. ואמנם, השיך הגיש תלונה חריפה, אולם צדיק גוזר וה' מקיים, ועד שהגיעה עת המשפט, מצא הלה את מותו. באין תובע, סגר בית המשפט את התיק. כן יאבדו כל אויביך ה'.

במקומו ב'מזרח' בבית כנסת הגדול בחאלב, יושב החכם הגאון רבי **מרדכי חיים לבטון** זצ"ל, כשפניו קורנות מאור קדושת השבת. בידו ספר תהלים, והוא קורא משירת דוד המלך לצלילי הבקשות.

והיה כאשר ירים החכם את ידו, תגבר השירה ותבקע את רקיעי השמים. ובשעה שהיו מגיעים לפיוט שהוא עצמו חיבר "מה נכבד היום מימים", היה פוסק מקריאת התהלים ומצטרף בכל עוז לשירה.

מהדהדים היו צלילי השירה וקולם הולך למרחוק. ולא פעם היו קולות הזמרה מהווים עילה לסכסוכים בין בני עם הגבירה לבין בני השפחה - השכנים הערבים שבסביבה. כל אימת שהוגשה למטרה המקומית תלונה על כך, היתה בפי הגבאים תשובה מוכנה: המואזין שברחוב השכן מרעיש לא פחות...

וכבר היה מעשה באחד משרי המלך הפרתמים, שי'ח ערבי בשם חסן, שהיה ביתו שוכן סמוך לבית הכנסת. והיה קול שירת הבקשות מתגלגל ונכנס בתוך ביתו ובחדרי חדריו, עד שעינו היתה צרה ביהודים המתענגים בשבת קדשם.

הזמין לפניו את גבאי בית הכנסת, והתרה בפניהם לכל יתאספו לשורר שירתם. נענו ואמרו לו: "זכות זו מוקנית לנו מקדמת דנא, וחלק מעבודת אלוקינו. איש אינו מתאונן על שירת המואזין במסגד, להבדיל. אף אתה, מה לך כי תלין!"

קצף ואמר: "אם לא תשמעו לי ולא ייפסק קול הרינה, אגיש עליכם קובלנה, ולא אנוח ולא אשקוט עד שאביא לסגירת בית הכנסת על מסגר. ואז, לא רק

☺ זה לא חוק! ☺

חילוני ניגש לבחור ישיבה ומקנטר אותו: "תגיד, למה אתה לא עושה צבא?"

הבחור מחזיר לו שלא ממין הטענה: "ולמה אתה לא מאמין?"

החילוני נפגע: "אני כן מאמין, מאמין בלב".

מחזיר הבחור מיניה וביה: "גם אני עושה צבא בלב..."

☺ חוק חוק אף... ☺

ישנם אנשים המזלזלים בשמירת תורה ומצוות, וטוענים להגנתם "העיקר הוא הלב", "אני מאמין בלב",

"יש לי לב טוב, אני לא עושה רע" וכיוצא.

בטוחים הם כי תירוצי הבל אלו יועילו להם...

אוד המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א
(מתוך ספר "מקור נאמן" ח"ג שעתיד בע"ה לראות אור)

שאלה: במקצועי אני חוקר ועוסק במגנטים שזה אחד מבריאותיו הנפלאות של הקב"ה. ברצוני לברר האם יש במקורות היהדות אזכור או רמז לסגולותיו הרפואיות של המגנט?
תשובה: המגנט נזכר בגמרא (עבודה זרה דף מ"ד ע"א) ובפירוש רש"י (ברכות דף ח' ע"א) ובשו"ת הרשב"א ועוד. ומהרב טאוב רבה של בנימינה שמעתי שיש בו סגולה לריפוי עקרות. ואמרתי לו רמז לזה בתהלים (י"ג, יד): "וצפונך (שהוא נוטה לצפון כידוע) תמלא בטנם (בטנם = 1 + מגנט) ישבעו בנים". וראה עוד בספר הברית חלק א' (מאמר י"ב פרק ג').

שאלה: בתי עובדת כגריפיקאית. לאחרונה קיבלה עבודה חד פעמית מגוף הקשור לקהילה קונסרבטיבית בירושלים, לעטר תעודות הוקרה עבורם תמורת שכר הגון. האם מותר לה לבצע עבודה זו, או שהיא בגדר מסייע לדבר עבירה?
תשובה: אם כתוב בתעודת-הוקרה לנדיב פלוני על שתרום סכום נכבד לתנועה פלונית (שהיא קונסרבטיבית) - אסור. ואם כתוב תעודת-הוקרה לתלמיד(ה) פלוני(ת) שעמד בבחינות במתמטיקה - מותר.

שאלה: ברצוננו לשאול אודות מקרה מצער ל"א שזוג הורים נהרגו שניהם יחד בתאונת דרכים, ויש מי שהציע לקבור את שניהם יחד באותו בור, ועל גבי המצבה לרשום שם שניהם, היות ועלות הקבורה גבוהה, ובפרט שצריך לפרנס את היתומים. האם הדבר מותר?
תשובה: תמיד מקפידין לקבור כל אחד בנפרד. עלות הקבורה בדרך כלל על חשבון משרד הדתות. אבל אפשר לעשות מצבה אחת לשניהם.

שאלה: האם שו"ת "בשמים ראש" נאמן ומותר ללמוד בו, הרי יש בו תשובות שהם זיוף?
תשובה: הוא לא נאמן בכלל, אבל מלא דברי תורה. יש להתייחס לעצם הדברים ולא למי שאמרם.

שאלה: האם ספר "הצוואה" שפרסם הרי"ל מימון בקובץ סיני טבת תשט"ז ויחסו להרמב"ם, באמת הרמב"ם כתבו?
תשובה: ספר הצוואה יש להאמין שהוא להרמב"ם. "הצוואה" ידועה ומפרסמת, ויש ויכוח גדול אם כתבה הרמב"ם (ואני חושב שכן).

שאלה: האם מותר ללמוד בספר "אוצר ישראל", כיון שראיתי בשו"ת יביע אומר (ח"ח חאה"ע סימן י"א) שכתב שיש בו קצת דברי מינות?
תשובה: אין בו מינות ממש, אלא לפעמים מביא דברי המינים ומתווכח אתם. והגאון הרידב"ז וכן הרב קוק זצ"ל היו מתכתבים אתו וכותבים לו בכבוד גדול. וגם הרב יביע אומר מזכירו לפעמים, והרב יוסף משאש מזכירו תמיד בספריו.

שאלה: האם כדי להקנות בקיאות בש"ס, כדאי ללמוד מתוך הגמרות המבוארות (כגון: שוטנשטיין או שטיינזליץ וכו')?
תשובה: כדאי.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה
לע"נ עזיזי בר כמונה לבית חדוק ז"ל

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל